

«Επανάσταση πέρα από την επανάσταση»

Δύο χρόνια μετά την άνοδό του στην εξουσία, ο Έβο Μοράλες υφίσταται τις επιθέσεις των συντηρητικών δυνάμεων της χώρας και η Βολιβία παραμένει βαθιά διαιρεμένη. Η επικύρωση του νέου συντάγματος από τη Συνταγματική Βουλή, χωρίς την παρουσία της αντιπολίτευσης -η οποία θεωρεί το σύνταγμα παράνομο- αποτελεί μία από τις αιτίες της πόλωσης. Η άλλη μεγάλη αιτία είναι η πρόκληση που αποτελεί για την πήγετη της χώρας η μονομερής ανακήρυξη της αυτονομίας από τους κυβερνήτες των ευημερουσών περιοχών Σάντα Κρουζ, Ταρίχα, Μπένι και Πάντο.

Των Hervé Do Alto και Franck Poupeau *

An και στον κόσμο της διεθνοτικής Αριστεράς θεωρείται σωστό να θέλεις να «αλλάξεις τον κόσμο χωρίς να πάρεις την εξουσία», για να αναφερθούμε στον τίτλο ενός γνωστού Βιβλίου του Τζον Χόλογουε¹, η Βολιβία επέλεξε άλλο δρόμο. Μετά το κλείσιμο ενός ιδιαίτερα συγκρουσιακού κύκλου (1999-2005)², ο Έβο Μοράλες, ο «πρώτος ιθαγενής πρόεδρος» της Αμερικής,³ ανέρχεται στην εξουσία και αναλαμβάνει να μεταμορφώσει την κοινωνία της χώρας του. Έχοντας εκλεγεί στις 18 Δεκεμβρίου του 2005 από τον πρώτο γύρο με το 53,72% των ψήφων, υποσχέθηκε να υπερασπιστεί τα δικαιώματα των ιθαγενών πληθυσμών που ζούσαν καταπιεσμένοι από την εποχή της αποκιοκρατίας και να τερματίσει μια εικοσαετία νεοφιλελευθερισμού.

Ταυτόχρονα δεσμεύθηκε να υλοποιήσει την «ατζέντα του Οκτώβρου», ένα σύνολο διεκδικήσεων που αποκρυσταλλώθηκαν τον Οκτώβριο του 2003 με το αίτημα για εθνικοποίηση του πετρελαίου και του φυσικού αερίου και την επανίδρυση του κράτους με νέο σύνταγμα. Από τη στιγμή που ανέλαβε την εξουσία, η κυβέρνηση χειρίστηκε τα οικονομικά ζητήματα με ρεαλισμό. Διαπραγμάτευθηκε την έξοδο της Lyonnaise des eaux από την επιχείρηση διανομής νερού στη Λα Πας στις 3 Ιανουαρίου του 2007⁴. Επίσης, παρά την «εθνικοποίηση» που εξαγγέλθηκε πανηγυρικά την 1η Μαΐου του 2006⁵, εγγυήθηκε τη συνέχιση της εκμετάλλευσης του πετρελαίου και του φυσικού αερίου σε συνεργασία με τις πολυεθνικές εταιρείες της Βραζιλίας, της Αργεντινής και της Ισπανίας.

Ο φόβος της ενορχηστρωμένης αποσταθεροποίησης από την οικονομική ελίτ της χώρας άθισε το Κίνημα προς τον Σοσιαλισμό (MAS), το κόμμα του προέδρου, να χειρίστει τη δημόσια πολιτική με μεγάλη σύνεση: ενώ σε ορισμένα υπουργεία έγιναν εκτεταμένες αλλαγές στελεχών, το επιπλεόν του υπουργείου Οικονομίας παρέμεινε σχεδόν ανέπαφο, πράγμα που σηματοδότησε αλλά και εγγυή-

θηκε τη συνέχεια του κράτους σε έναν ιδιαίτερα ευαίσθητο τομέα.

Παρ' όλα αυτά, δύο χρόνια μετά την άνοδο του Μοράλες στην αρχηγία του κράτους, η πολιτική κατάσταση είναι μπλοκαρισμένη, το σχέδιο του προέδρου για ένα νέο σύνταγμα δέχεται έντονη αμφισθήτηση από την αντιπολίτευση και οι πλούσιες πετρελαιοπαραγωγές και αγροτοβιομηχανικές περιοχές του «μισοφέγγαρου»⁶, της οικονομικής καρδιάς της χώρας, έχουν κρύψει την αυτονομία τους.

Στη Γερουσία -όπου αντιθέτα με το σώμα της Βουλής- έχει την πλειοψηφία η Δεξιά, έχει βάλει φρένο στην επικύρωση των περισσότερων κοινωνικών μέτρων. Τον Νοέμβριο του 2006 η αγροτική μεταρρύθμιση μπόρεσε να ψηφιστεί μόνο χάρη στη μεταστροφή πολλών Βουλευτών της αντιπολίτευσης. Η έγκριση της Renta Dignidad, ενός επιδόματος για τους συνταξιούχους, καθυστερήσε για τους ίδιους λόγους καθ' όλη τη χρονιά που πέρασε. Άλλο ένα κεντρικό μέτρο του προγράμματος του MAS, η εθνικοποίηση του πετρελαίου και του φυσικού αερίου, χρειάστηκε να περάσει με διάταγμα τον Μάιο του 2006. Παρ' όλα αυτά, η βασική δυσκολία του MAS έγκειται στην καθημερινή πολιτική πρακτική.

Το γεγονός ότι η διαχείριση της δεν χαρα-

κτηρίζεται από ευκρίνεια οφείλεται αναμφισβήτητα στο ότι το MAS, το οποίο γεννήθηκε από τον αγροτικό συνδικαλισμό των cocaleros (κοκαλέρος)⁷, είναι, περισσότερο κι από κόμμα, μια ομοσπονδία κοινωνικών οργανώσεων. Οι Βουλευτές του δεν διαθέτουν όλοι το ίδιο «αγωνιστικό κεφάλαιο» στις παρασκνιακές διαπραγματεύσεις της συμμετοχικής δημοκρατίας: αυτό καθορίζεται ανάλογα με τον προέρχονται από τα αγροτικά στρώματα που ζούσαν για χρόνια στο περιθώριο και την καταπίεση ή από τους κύκλους της διανόσης των αστικών κέντρων.

Η κοινωνιολογική δυναμική επιτρέπει να κατανοήσουμε γιατί, παρά την απουσία οποιουδήποτε επίσημου «ρεύματος» στους κόλπους του MAS, οι Βουλευτές και τα πιγετικά στελέχη που προέρχονται από τον αγροτικό κόσμο συνήθως υιοθετούν οικλέρες θέσεις και χρησιμοποιούν συχνά τη μέθοδο του «τετελεσμένου» για να αντιμετωπίσουν την αντιπολίτευση. Ενισχύεται έτσι η ιδιαίτερη διαδεδομένη εντύπωση στη «μεσαία τάξη» των αστι-

κών κέντρων» ότι η κυβέρνηση δεν ενδιαφέρεται παρά μόνο για τις κοινότητες (των ιθαγενών) του «altiplan» -του υψηλέδου των Άνδεων.

Οι «αδεξιόπτες» δεν αποτελούν απλώς τυπικές παρεκκλίσεις από τους κανόνες της δημοκρατικής λειτουργίας, αποκαλύπτουν τη βαθιά ανάγκη της κυβέρνησης να «περάσει διά της θίας» αρκετά από τα προγράμματα που έχει μπλοκάρει η αντιπολίτευση. Ήποια θέβα η χρησιμοποίηση όλες τις νόμιμες και (ενίστε) παράνομες μεθόδους που έχει στη διάθεσή της για να εμποδίσει ένα κόμμα, το MAS, που νίκησε στις δύο τελευταίες εκλογικές αναμετρήσεις με απόλυτη πλειοψηφία.

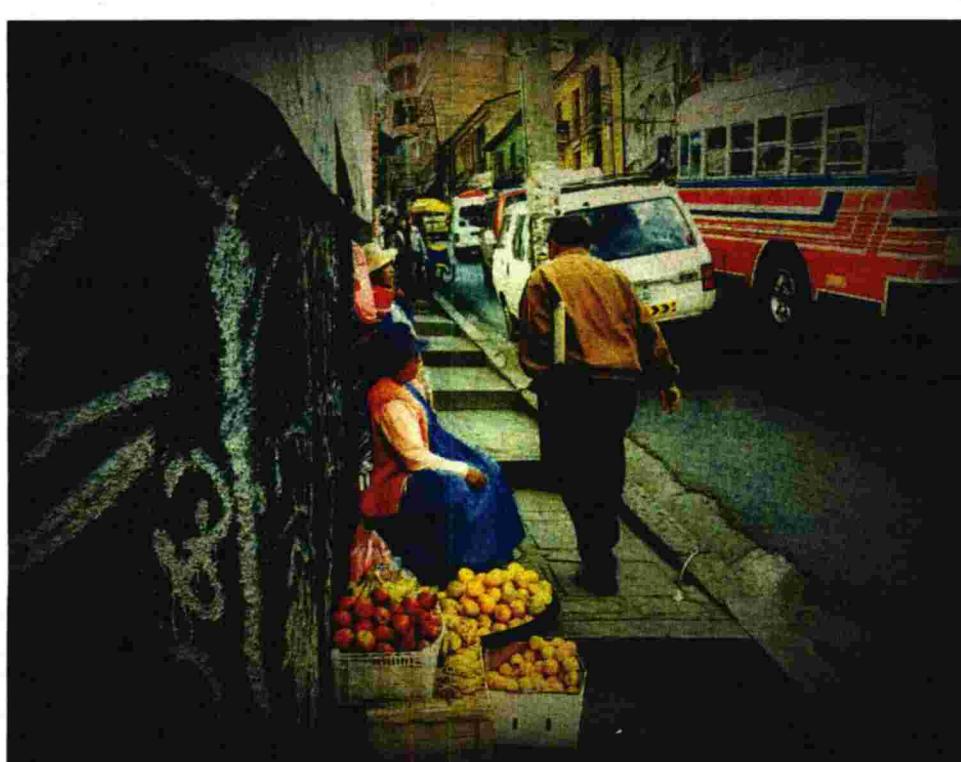
Στις 2 Ιουλίου του 2006 και με πρωτοβουλία της προεδρίας έλαβαν χώρα δύο σχετικά μεταξύ τους γεγονότα: πρώτον, η εκλογή των αντιπροσώπων στη Συνταγματική Εθνοσυνέλευση και, δεύτερον, το δημοψήφισμα για την αυτονομία των διοικητικών διαμερισμάτων. Σε ότι αφορά τα τελευταία ζήτημα, το «όχι» επικράτησε σε εθνικό επίπεδο με ποσοστό μεγαλύτερο του 56% των ψήφων⁸, αλλά, προς ικανοποίηση του αντικυβερνητικού προσανατολισμού των κυβερνητών τους, υπερψηφίστηκε σε τέσσερα από τα εννέα διαμερίσματα (Μπένι, Πάντο, Σάντα Κρουζ και Ταρίχα), που όλα βρίσκονται στα ανατολικά σύνορα της χώρας.

Το MAS, το οποίο αππιώνυμε έκκληση υπέρ του «όχι» κάτω από την πίεση των κοινωνικών οργανώσεων που είχαν κινητοποιήσει ενάντια στο φερόμενο ως «σχέδιο της ελίτ του μισοφέγγαρου», επέτρεψε στην αντιπολίτευση να αναγεννηθεί μέσα από τις εκλογικές της στάχτες⁹: τις παραχώρησε το μονοπώλιο της θεματολογίας με όσο πιο ανακόλουθο τρόπο γινόταν, αφού ένα μέρος του εκλογικού του προγράμματος προέβλεπε την πρώτη προστίθηση της αυτονομίας των «αυτοχθόνων» στα εδάφη των κοινοτήτων τους.

Την ίδια στιγμή πι σύγκληση της συνταγματικής Εθνοσυνέλευσης επικύρωσε ένα σύστημα ψηφοφορίας πολύ κοντά στο ισχύον, χωρίς σε αυτό να διασφαλίζεται μια ισχυρότερη εκπροσώπηση των κοινωνικών στρωμάτων. Μπορεί το MAS να κέρδισε την πλειοψηφία με 133 από τους 258 Βουλευτές, δεν συγκέντρωσε ωστόσο τα δύο τρίτα των Βουλευτών που ήταν απαραίτητα για την ψήφιση του νέου συνταγμάτος. Για αρκετούς μίνις η μετριοπαθής πτέρυγα προσπαθούσε να έρθει σε συγχώνευση με την αντιπολίτευση. Τελικά επικράτησε η ριζοσπαστική γραμμή του Νοέμβριο του 2006, που οποία επιχείρησε να αλλάξει τον «κανόνα των δύο τρίτων» με την απλή πλειοψηφία.

Η αντιπολίτευση γαντζώθηκε από το επικείρυχμα για να εξαπολύσει νέες κινητοποιήσεις εναντίον μιας κυβέρνησης, που οποία κατηγορεί για «αυταρχική παρέκκλιση» στα χνάρια της κυβέρνησης του Ούγο Τσάβες στη Βενεζουέλα. Με την έκδηλη εγγύηση ανάμεσα στους δύο πολιτικούς πρόστιτους και την πολλαπλή θούβα η Βολιβία να διευκολύνουν αυτό το αμάλγαμα.

Οι κυβερνήτες, οι οποίοι είχαν αρχίσει να

* Hervé Do Alto είναι διδάκτωρ πολιτικών επιστημόνων (IEP d'Aix-en Provence, CSPC/CREALC) και ο Franck Poupeau είναι υπότροφος, του Γαλλικού Ινστιτούτου στην Λατινοαμερικανικά Σπουδών (La Pás).

στη Βολιβία

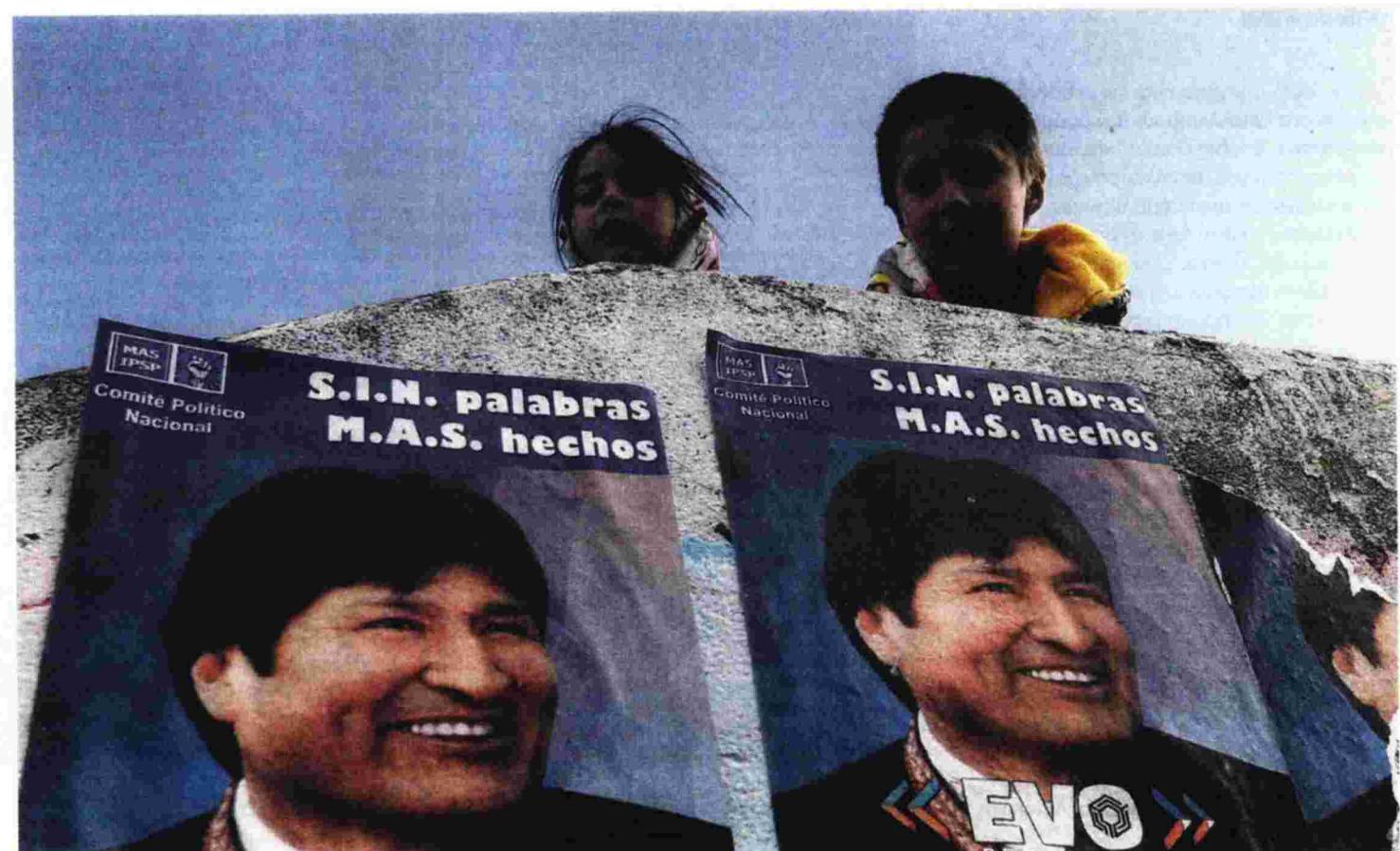
επαναστατούν στον έλεγχο των οικονομικών τους, άδραξαν έτσι την ευκαιρία για να εντάξουν το αίτημα για περιφερειακή αυτονομία απέναντι στη «δικτατορία του κεντρικού κράτους». Οι αντικυβερνητικές κινητοποιήσεις κορυφώθηκαν στις 12 Δεκεμβρίου του 2006 με το «cabildo del millón», μια συγκέντρωση ενός εκατομμυρίου ανθρώπων στη Σάντα Κρους, η οποία παραφράστηκε ειρωνικά από τους οπαδούς του Μοράλες, «cabildo de los millones» -συγκέντρωση των εκατομμυρίων- και οι οποίοι αναφέρονταν στα τεράστια ποσά των δολαρίων που είχαν επενδύσει οι μεγαλοεπιχειρηματίες σε εκείνη τη διαδήλωση.

Στη συνέχεια οι τόνοι ανέβηκαν. Κατ' αρχάς με τις συγκρούσεις στην Κοτσαμπάμπα τον Ιανουάριο του 2007 ανάμεσα σε αγρότες συνδικαλιστές και οπαδούς του κυβερνήτη της αντιπολίτευσης Μάνφρεντ Ρέγες Βίγια (ο οποίος ήθελε νέο δημοψήφισμα για την αυτονομία του κρατιδίου του, όπου είχε υπερισχύσει το «όχι») και κατόπιν σχετικά με το θέμα της πρωτεύουσας.

Η ξαφνική πρόταση να γίνει το Σούκρε η μοναδική πρωτεύουσα της Βολιβίας -εις βάρος της Λα Πας, όπου βρίσκεται η έδρα της κυβερνησης¹⁰- συνάντησε εξαρχής έντονη υποστήριξη από τις επιτροπές πολιτών¹¹ των ανατολικών διαμερισμάτων. Το κυβερνητικό κόμμα δεν συμπεριέλαβε το θέμα στη συζήτηση για το σύνταγμα, μετά την ενίσχυση που του έδωσε μια διαδήλωση υποστήριξης και η οποία συγκέντρωσε περισσότερα από ένα εκατομμύριο άτομα στη Λα Πας και το ΕΛ Άλτο.¹² Οι επιτροπές πολιτών της Σούκρε εμπόδισαν τότε, ακόμα και με τη χρήση βίας, τη συνέχιση του διαδόγου για την Εθνοσυνέλευση. Από τις 23 έως τις 25 Νοεμβρίου, φονικές συγκρούσεις έφεραν αντιμέτωπους στη Σούκρε μια συμμαχία φοιτητών και δημοτικών υπαλλήλων με τα όργανα της τάξης, που απαγόρευαν την πρόσβαση στο στρατιωτικό λύκειο όπου είχαν καταφύγει οι βούλευτές της κυβερνητικής πλειοψηφίας.

Η αντιπολίτευση μπόρεσε έτσι να πλήξει την εγκυρότητα του προσχεδίου του συντάγματος που ψηφίστηκε τη νύχτα της 24ης προς 25η Νοεμβρίου με τη διαδικασία του επειγόντος και μόνο από τους βούλευτές του MAS (134 βούλευτές επί συνόλου 255, επομένως χωρίς την πλειοψηφία των δύο τρίτων), απουσία της αντιπολίτευσης. Η κυβερνηση, με τη σειρά της, ήταν αναγκασμένη να φέρει εις πέρας το πρόγραμμά της για το σύνταγμα, ανήθελε να διατηρήσει την υποστήριξη των λαϊκών στρωμάτων που αποτελούν την κοινωνική βάση που τη στηρίζει.

Η ένταση των κινητοποιήσεων που έγιναν στα τέλη του 2007 έχει την εξήγησή της: οι κυβερνήτες του «μισοφέγγαρου» έδωσαν μια αποφασιστική μάχη. Έχουν ανάγκη να νικήσουν για να μη δουν να χάνεται η περιφερειακή τους αυτονομία, η οποία αποτελεί την ουσία του πολιτικού τους προγράμματος. Πράγματι, η απόφαση της κυβερνησης να μεταβάλει την κατανομή των εσόδων από τον φόρο στο πετρέλαιο και το φυσικό αέριο για τη χρηματοδότηση της Renta dignidad, αλλά και για τη

διανομή περισσότερων χρημάτων στους δήμους [εις βάρος των διαιρεισμάτων], δεν αφήνει στις περιφέρειες άλλη επιλογή από το να ανατρέψουν την παρούσα κυβέρνηση για να διατηρήσουν τις οικονομικές τους απολαβές.

Οι ανατολικές περιοχές είναι πραγματικά οι πιο δυναμικές και οι πιο πλούσιες της χώρας, ιδιαίτερα χάρη στην εκμετάλλευση των κοιτασμάτων φυσικού αερίου που βρίσκονται στο υπέδαφό τους.

Μέσα από αυτή την οπτική, η διαμάχη για την πρωτεύουσα ήταν για την αντιπολίτευση απλώς ένα πρόσχημα. Ο πρωταρχικός της στόχος ήταν να σταματήσει μια συνταγματική μεταρρύθμιση που σκόπευε να αναγγωρίσει τους αυτόχθονες πληθυσμούς και να προχωρήσει σε μια δικαιότερη ανακατανομή των εθνικών πλουτοπαραγωγικών πηγών και κυρίως των αναδασμό της γης.

Οι εκπρόσωποι της Δεξιάς φιγουράρουν ανάμεσα στους σημαντικότερους εκπροσώπους του αγροτικού και του οικονομικού τομέα της χώρας, όπως ο Μπράνκο Μαρίνκοβιτς. Ο Μαρίνκοβιτς, πρόεδρος της επιτροπής πολιτών υπέρ της Σάντα Κρους, είναι επίσης επικεφαλής μιας μεγάλης επιχείρησης παραγωγής λαδιού «είδους πρώτης ανάγκης», η τιμή του οποίου αυξήθηκε κατά 20% τον Δεκέμβριο του 2007. Ο Έβο Μοράλες κατηγορεί τους πηγέτες της αντιπολίτευσης ότι διεξάγουν έναν πραγματικό «οικονομικό πόλεμο», προκαλώντας άνοδο του πληθωρισμού σε βασικά καταναλωτικά αγαθά, κυρίως στο κρέας, έναν τομέα που ελέγχεται από τις μεγάλες αγροτοβιομηχανικές περιοχές της ανατολικής Βολιβίας.

Το γιατί όλους αυτούς δεν τους χαροποιεί μια συνταγματική μεταρρύθμιση που έχει στόχο να συρρικνώσει τις haciendas (μεγάλη δηλαδή αγροκτήματα) μάλλον εξυπακούεται. Καθώς μάλιστα οι πηγέτες της Δεξιάς είναι επίσης ιδιοκτήτες μεγάλων μέσων ενημέρωσης (παραδείγματος χάριν, το τηλεοπτικό κανάλι με τη μεγαλύτερη ακροαματικότητα, το UNITEL, ανήκει σε μια πάμπλουτη οικογένεια γαιοκτή-

ΤΟ MAS, ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΤΗΣ ΙΔΡΥΣΗΣ ΤΟΥ ΤΟ 1990, ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΗΚΟ ΑΠΟ ΕΝΑΝ ΑΝΤΙΚΑΠΙΤΑΛΙΣΤΙΚΟ ΛΟΓΟ ΠΟΥ ΕΔΙΝΕ ΕΜΦΑΣΗ ΣΤΗΝ ΑΣΚΗΣΗ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑΣ ΜΕΣΩ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΚΤΗΣΗΣ ΤΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ

κρατικοποίησης του κράτους και της κοινωνίας σε πρωταρχικό και μοναδικό του στόχο.

Αν η κυβερνητική ρητορική υπέρ των αυτοχθόνων παραπέμπει κυρίως στον συνδικαλισμό ιθαγενών - αγροτών (indígeno - campesino) σε ό,τι αφορά τον προσδιορισμό των βασικών της κατευθύνσεων, αυτό έχει σίγουρα να κάνει με την ανάγκη της να διασφαλίσει ισχυρά ερείσματα σε μια εποχή που χαρακτηρίζεται από βαθιές αλλαγές. Εν τούτοις η απογοήτευση από την τρέχουσα πολιτική διαδικασία, αισθητή κυρίως στο κομμάτι του εκλογικού σώματος που δεν ταυτίζεται με μια συγκεκριμένη εθνικοπολιτισμική ομάδα, οδύνεται σε ένα μεγάλο τμήμα της ανατολικής Βολιβίας, το οποίο δυσκολεύεται να ταυτιστεί με μια πολιτική που μοιάζει να ευνοεί μόνο τις κοινότητες των ιθαγενών του αλπιπλάνου.

Η αποένωση εμφανίζεται τη σημηνή κατά την οποία οι ελίτ των ραγδαία αναπτυσσόμενων περιοχών προτείνουν ένα πολύ πιο προστό σημείο ταύτισης: μια τοπική ταυτόπτη συνώνυμη του οικονομικού δυναμισμού και του εκσυγχρονισμού. Κάτι που δεν επιτυγχάνεται χωρίς την απαξίωση των νέων ιθυντών του κρατικού μηχανισμού, και χωρίς, εάν καταστεί αναγκαίο, κάποιες ελάχιστα συγκεκαλυμμένες ρατσιστικές αναφορές. Σε μια από τις πολλές δηλώσεις του, ο δήμαρχος της Σάντα Κρους, Πέρσι Φερνάντες, πέταξε: «Σε λίγο θα πρέπει να βάλουμε φτερά για να κερδίσουμε σεβασμό σε αυτή τη χώρα»...

Ο «ινδιάνικος ριζοσπαστισμός» της κυβερνησης έχει δύο συνέπειες. Η πρώτη είναι ότι πάνω στην άρχη της ιστορικής και πολιτικής νομιμότητας του ζητήματος των αυτοχθόνων την τοποθετεί αυτόματα σε επίπεδο ανώτερο της δημοκρατικής νομιμότητας. Υπό αυτές τις συνθήκες, αν κάποιες πολιτικές δυνάμεις είναι αντιθέτες με το ζήτημα, τότε ίσως να μη θεωρείται πια απαραίτητος ο σεβασμός των συνταγματικών κανόνων, τους οποίους ο δεξιά αντιπολίτευση δεν παίει να διαστρεβλώνει προς το ουμφέρον της.

ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 8

ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 7

Όταν αυτή οικειοποιείται τις μεθόδους κινητοποίησης (αποκλεισμούς των δρόμων, συγκεντρώσεις σε δημόσιους χώρους κ.λπ.) που μέχρι πρότινος αποτελούσαν μονοπώλιο των κοινωνικών αντικαπιταλιστικών ή φίλα προσκείμενων προς τους ιθαγενείς κινημάτων, η εξουσία θρίασκεται αντιμέτωπη με μια αυνυέρβληπτη αντίφαση: το μόνο που της μένει λοιπόν είναι να χαρακτηρίσει αυτές τις μορφές αντίστασης «στασιαστικές φατρίες» στην υπηρεσία της «παλιάς ολιγαρχίας».

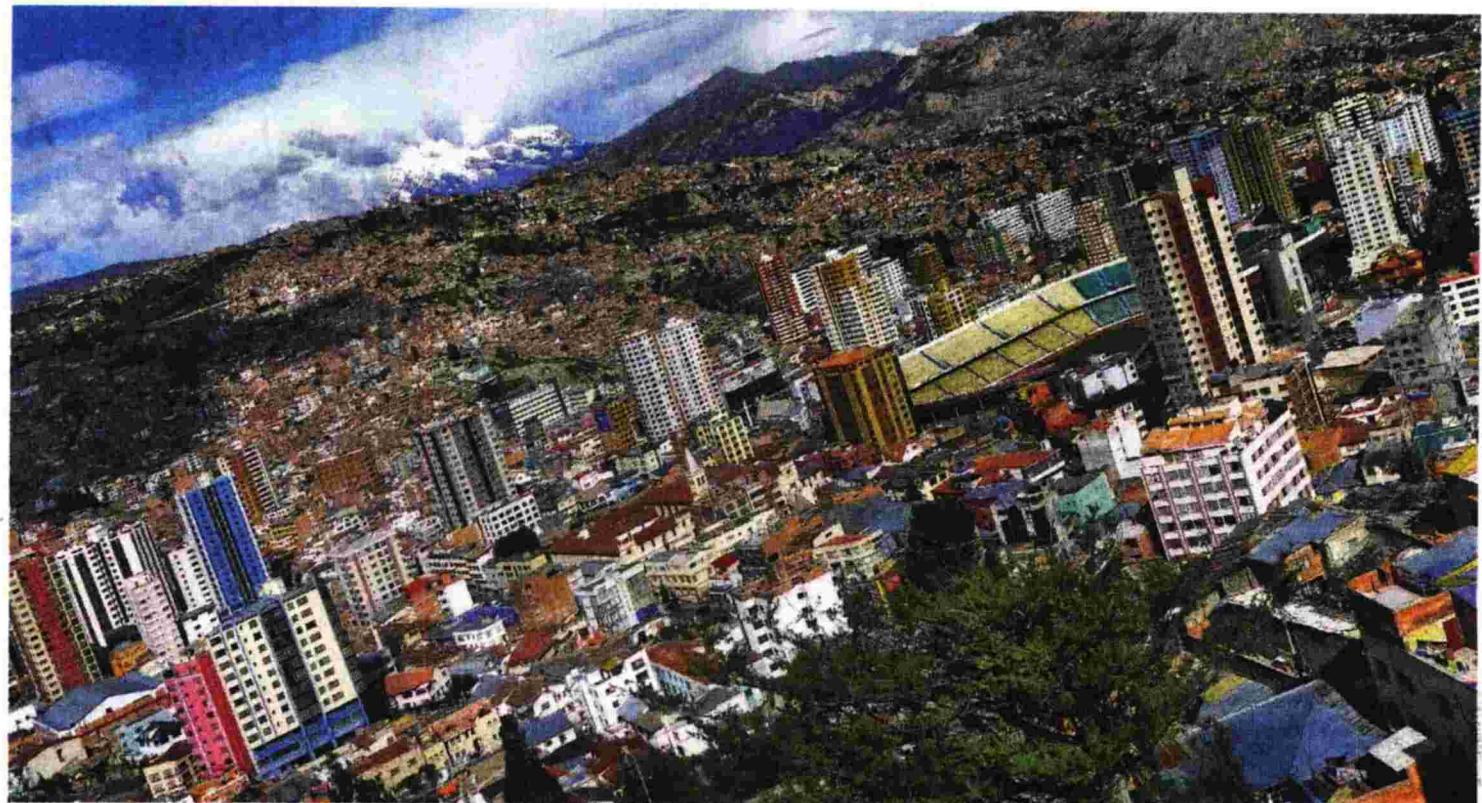
Οι επιτροπές πολιτών ανέτρεψαν με ευκολία το επιχείρημα προβάλλοντας την υπεράσπιση της «δημοκρατίας» (η οποία ταυτίζεται με το δικαίωμα στην περιφερειακή αυτονόμηση) ενάντια στον αυταρχισμό του κεντρικού κράτους. Οι πολιτικοί παρατηρητές, πάντα πρόθυμοι να καταγγείλουν τον «λαϊκισμό» των αριστερών δυνάμεων, επιφυλάσσονται να χρησιμοποιήσουν έναν τέτοιον όρο για τη δεξιά αντιπολίτευσην απέναντι στον Μοράλες. Αντίθετα, η απαξίωση της αντιπολίτευσης ως απομειναριού της παλιάς «ολιγαρχίας» δεν επιτρέπει στους οπαδούς του MAS να κανονίσουν τους λόγους για τους οποίους ενισχύεται η συλλογική πίστη στην αξία της τοπικής ταυτότητας.

Η δεύτερη συνέπεια του «ινδιάνικου ριζοσπαστισμού» της κυβέρνησης έγκειται στην αδυναμία της να προσδιορίσει ένα πολιτικό πρόγραμμα που να περιλαμβάνει και τους μη αυτόχθονες τομείς του πληθυσμού: τη «μεσαία τάξη των αστικών κέντρων», καθώς και τις ανατολικές περιοχές της χώρας, οι οποίες, παρά το αυξημένο ποσοστό που έλαβε το MAS κατά τη δεκαετία του 2000, δεν δείχνουν να έχουν επωφεληθεί από τη μετριοπαθή πολιτική της ανακατανομής του πλούτου.

Η ανακήρυξη, στο προσχέδιο του νέου συντάγματος, της wiphala [βιφάλα], πολύχρωμης σημαίας που συμβολίζει τους αυτόχθονες πληθυσμούς της χώρας σε έμβλημα ισότιμο με την εθνική σημαία, συμβάλλει στην απομάκρυνση μεγάλου τμήματος του πληθυσμού των μιγάδων των ανατολικών περιοχών από το κοινωνικό μεταρρυθμιστικό πρόγραμμα της κυβέρνησης. Με αυτή την έννοια, δείχνει τα όριά της και η ανασύσταση της Βολιβιανής Αριστεράς γύρω από ζητήματα ταυτότητας τα οποία πριμοδοτούν την αποκατάσταση της εθνοτικής πολυμορφίας αντί για τη συνειδητοποίηση των ταξικών ανισοτήτων και την κριτική των συνεπειών του καπιταλισμού.

Ο μαζικός και συχνά καιροσκοπικός προσπλυτισμός των αριστερών διανοούμενων σε αυτόν τον «μεταποικιοκρατικό» λόγο, ιδίως στις πόλεις της Λα Πας και του Ελ Άλτο, που ταυτίζονται με την καρδιά της κεντρικής εξουσίας, μας επιτρέπει να κατανοήσουμε τη δυναμική του ζητήματος της πρωτεύουσας. Η επαναφορά της έδρας της κυβέρνησης από τη Λα Πας στο Σούκρε σημαίνει την αμφισβήτηση της πηγεμονίας των περιοχών του αλπιλάνο που συγκαταλέγονται στα βασικά προπύργια του MAS. Κάτι τέτοιο δικαιολογεί τις θέσεις της Δεξιάς όταν δεν διστάζει να κάνει λόγο, με μια δύστοκη κακοπιστία, για «ρατσισμό από την ανάποδη».

Μένει ωστόσο να μάθουμε αν σε μια χώρα σαν τη Βολιβία, που έχει σημαδευτεί από τη βία των κοινωνικών ανισοτήτων, των εθνικών διακρίσεων και του ρατσισμού κατά των ιθαγενών, η αριστερή κυβέρνηση θα μπορούσε

να υιοθετήσει έναν διαφορετικό λόγο και αν θα ήταν χρήσιμο να αποφύγει μια τόσο συγκρουσιακή φρασεολογία για όλη την πικρία κατά τη διάρκεια της αποικιοκρατικής της ιστορίας.

Η «διά της βίας» τακτική του MAS τον Δεκέμβριο του 2007 κινδυνεύει να επιφέρει τελικά την απόρριψη του σχεδίου για ένα νέο σύνταγμα της χώρας, το οποίο περιλαμβάνει προοδευτικά θήματα ιστορικής σημασίας για την ανοικοδόμηση ενός «αποκεντρωμένου, αυτόνομου και δημοκρατικού πολιευθνικού κοινωνικού κράτους» το οποίο αναγνωρίζει επιτέλους τα δικαιώματα των «αυτοχθόνων» πληθυσμών¹⁴. Εκτός από αυτό, το κείμενο του συντάγματος κατοχυρώνει με νόμο την πλουραλιστική οικονομία (κοινοτική, κρατική και ιδιωτική), την εγγύηση από το κράτος των θεμελιώδων δικαιωμάτων (παιδεία, πρόσβαση στις βασικές υπηρεσίες, δικαιώματα στην εργασία, επιδόματα στους πλικιωμένους, σύστημα υγείας για όλους κ.λπ.), την ύπαρξη διαφόρων βαθμών περιφερειακής αυτονομίας (διαμερίσματα, επαρχίες, δήμοι και εδάφη αυτοχθόνων πληθυσμών) και την επικύρωση της εθνικής κυριαρχίας επί των φυσικών πλουτοπαραγωγικών πηγών (που ευνοεί την εκβιομηχάνιση τους, όπως και τις εθνικές επενδύσεις μαζί με τις συνεταιριστικές δομές των μικροπαραγωγών της πόλης και του αγρού).

Τα πρόσφατα γεγονότα δείχνουν ότι ένας «συντηρητικός λαϊκισμός» μπορεί, με το πρόσχημα ότι καταγγέλλει την «αυταρχική παρέκκλιση» και την «κατάργηση της δημοκρατίας» (και ενίστε ορισμένων πολύ λιγότερο δημοκρατικών μέσων) για να αποκλείσει κάθε απόπειρα για αλλαγή. Εν κατακλείδι, το πρόβλημα είναι να μάθουμε αν είναι δυνατό να πρωθηθεί στη Βολιβία μια «επανάσταση πέρα από την επανάσταση», δηλαδή μια ριζοσπαστική διαδικασία κοινωνικής μεταρρυθμίσης μέσα από «δημοκρατικές» οδούς που βασίζονται στην νομιμότητα των ψήφων και σε μια διακυβέρνηση που σέβεται το σύνταγμα.

Η «δημοκρατική και πολιτιστική» επανάσταση που ευαγγελίζεται ο Μοράλες διεξάγεται σήμερα από τις κατώτερες κοινωνικές τάξεις, οι οποίες παρά τη συμμετοχή τους

στους κοινωνικούς αγώνες του παρελθόντος και του παρόντος (εναντίον των δικτατοριών καθεστώτων κατά τις δεκαετίες 1970-1980, κατόπιν εναντίον της νεοφιλελύθερης πολιτικής της περίοδο 1990-2000), δεν κατέχουν ακόμα επαρκώς τους «κανόνες του κοινοβουλευτικού και θεσμικού παιχνιδιού» από το οποίο θρίασκονταν μέχρι πρότινος εντελώς αποκλεισμένες.

Το MAS θρίασκεται αντιμέτωπο με ένα ευαίσθητο δίλημμα: όσο περισσότερο τονίζει την ειδική θέση του αγροτικού κόσμου τόσο παίρνει το ρίσκο να αποχενώσει έναν αστικό πληθυσμό, ο οποίος έλκεται ολοένα πολύ από την εχθρική προς τους αυτόχθονες ρητορική των τοπικών ελίτ που κινδυνεύουν να κάσουν τα πάντα με τη νέα συνταγματικό κείμενο. Εάν ο Βούλση για κατοχύρωση, παράλληλα με τα πολιτικά δικαιώματα, οικονομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων (παιδεία, πρόσβαση στις βασικές υπηρεσίες, δικαιώματα στην εργασία, επιδόματα στους πλικιωμένους, σύστημα υγείας για όλους κ.λπ.), την ύπαρξη διαφόρων βαθμών περιφερειακής αυτονομίας (διαμερίσματα, επαρχίες, δήμοι και εδάφη αυτοχθόνων πληθυσμών) και την επικύρωση της εθνικής κυριαρχίας επί των φυσικών πλουτοπαραγωγικών πηγών (που ευνοεί την εκβιομηχάνιση τους, όπως και τις εθνικές επενδύσεις μαζί με τις συνεταιριστικές δομές των μικροπαραγωγών της πόλης και του αγρού).

Η έξαρση των σημερινών συγκρούσεων απειλεί επίσης να θέσει σε κίνδυνο ένα από τα σημαντικότερα κεκτημένα της Βολιβιανής «δημοκρατικής επανάστασης»: τη χορήγηση μιας γνήσιας πολιτικής οντότητας στους απόκληρους πληθυσμούς που αρχίζουν να εκπροσωπούνται στις κυβερνητικές σφαίρες και στους κύκλους λήψης πολιτικών αποφάσεων.

¹⁴ John Holloway, «Change the World without taking power: the meaning of revolution today», *Pluto Press*, Λονδίνο 2002.

¹⁵ B.L. Maurice Lemoine, «Puissant et fragmenté, le mouvement social bolivien», *Le Monde Diplomatique*, Νοέμβριος 2005.

¹⁶ Αυτή η χιλιετιώμενη διατύπωση θα απαλυνθεί με την υπενθύμηση ότι ο Ινδιάνος Σαποτέκα (τη φυλή των Σαποτέκα) Μπενίτο Σουάρες διετέλεσε πρόεδρος του Μεξικού από το 1867 έως το 1872.

¹⁷ Επίλογος της λαϊκής κινητοποίησης στο Ελ Άλτο, που οποία απαίτησε και η ίδια την περιπτώση της συμφωνίας που επι 30 χρόνια παρακαρούσε την εκμετάλλευση των ιδιαίτερων στην πολιευθνική Agua del Illimani - Lyonnaise des eaux.

¹⁸ Ούτε απαλλοτρίωση ούτε εκδίωξη: πρόκειται κατά βάσιν για αύξηση των φόρων που καταβάλλουν οι πολιευθνικές και για επαναδιαπραγμάτευση των συμβολαίων τους. Αποτέλεσμα: ενώ το 2005 το κράτος είχε λάβει λιγότερα από 300 εκατομμύρια δολάρια από τα έσοδα που σχετίζονταν με την εκμετάλλευση του πετρελαίου και του φυσικού αερίου, το 2007 έλαβε 1,6 δισεκατομμύρια.

¹⁹ Σάντα Κρους, Ταρίκα, Μπένι, Πάντο: τα τέσσερα ανατολικά διαμερίσματα που σχηματίζουν ένα είδος μισθοφέγγαρου σε σχέση με την υπόλοιπη χώρα.

²⁰ Το «όχι» επικράτησε με μεγάλη πλειοψηφία στα διαμερίσματα της Λα Πας, του Ορούρο, του Ποτοσί και της Τσουκιάσκα και με καμπλότερο ποσοστό στην Κοτσαμάρη.

²¹ Το Σούκρε είναι η συνταγματική πρωτεύουσα, αλλά μετά τα τέλη του 19ου αιώνα και τον ομοσπονδιακό πόλεμο που έφερε αντιμέτωπους το Σούκρε και την Λα Πας, η τελευταία είναι αυτή που στεγάζει την έδρα της κυβέρνησης, καθώς και την εκτελεστική και τη νομοθετική εξουσία.

²² Επιπρόπες που συσπειρώνουν τις εργοδοτικ